

Resultaatverbeteringstoets HAVO

2020

Nederlands

Deze toets bestaat uit 12 pagina's met vijf tekstfragmenten, een kort verhaal en 44 vragen, waarvan een schrijfopdracht.

Voor deze toets zijn maximaal 115 punten te behalen.

Beantwoord alle vragen in correct Nederlands en in volledige zinnen. Alle fouten ten aanzien van spelling en formuleren worden in mindering gebracht met een maximum van tien aftrekpunten. Bij overschrijding van het maximum aantal woorden wordt het antwoord niet meer gelezen vanaf de overschrijding.

Resultaatverbeteringstoets Nederlands havo Amadeus Lyceum

Vraag 1 t/m 21 gaan over de door jou gelezen werken ‘Het bittere kruid’ en ‘De val’. Bij het beantwoorden van de vragen die gaan over tekstfragmenten uit deze boeken, gaan we ervan uit dat je vanuit je kennis van het hele boek redeneert.

Vraag 32 betreft een schrijfopdracht. Met deze vraag ben je dus langer bezig dan met de overige vragen.

Lees onderstaand tekstfragment en beantwoord de vragen 1 t/m 4.

Maar nog geen half uur later kwam ze met een ontgaan gezicht terug.
‘Ze zijn weg,’ zei ze. ‘De hele familie Zwagers is ondergedoken. Ik hoorde het van de burens. Ze hebben alles achtergelaten. Ik liep langs hun huis. Het zag eruit alsof ze er nog woonden.’
Het was voor het eerst dat we hoorden dat iemand was ondergedoken.
‘Waar zouden ze naartoe zijn?’ vroeg ik.
‘Natuurlijk ergens op het land, bij boeren,’ zei mijn moeder. ‘Ze heeft me er niets van verteld.’
‘Allicht niet,’ zei mijn vader, ‘zoiets hang je niet aan de grote klok.’
‘Het is wat,’ zei mijn moeder, ‘om zó je boel achter te laten.’
‘Als je met vakantie gaat, laat je je boel ook zo achter,’ zei ik.
‘Dan weet je tenminste wanneer je terugkomt,’ zei mijn moeder. ‘En dan met vier kinderen,’ liet ze erop volgen, ‘wat moet je dáár al niet voor meenemen.’
‘Onderduiken,’ zei ik tegen mijn vader, ‘het lijkt me zoiets als je terugtrekken uit het leven.’
‘Misschien hebben ze gelijk,’ zei mijn vader. ‘Wat kun je ervan zeggen?’
‘Ik had ze graag de foto’s laten zien,’ zei mijn moeder. ‘Wie weet hoe lang ze nog weg zullen blijven.’

1. Uit welk boek komt dit fragment? [1p]
A Het bittere kruid
B De val
2. Wat kun je zeggen over de visie van de vader op de gezinssituatie? [1p]
A De vader heeft zelf ook interesse in onderduiken, maar twijfelt nog.
B De vader vindt dat de familie Zwagers er goed aan heeft gedaan onder te duiken, maar vindt het zelf niet nodig.
3. Omschrijf de visie van de moeder op onderduiken en geef een voorbeeld uit het fragment om je antwoord te ondersteunen. [3p]
4. De moeder vindt het jammer dat ze de foto’s niet meer heeft kunnen laten zien aan de familie Zwagers. Iedereen heeft het over foto’s in die periode. Welke rol spelen die foto’s in de joodse gezinnen? [2p]

Lees onderstaand tekstfragment en beantwoord de vragen 5 t/m 9.

'Het heeft vannacht tien graden gevoren,' zei Gerrie. Ze had het blad op tafel gezet en was teruggelopen naar de deur. 'Er staat een ijzige wind en we krijgen nog een pak sneeuw ook.'

'Ach kom, daar ziet het helemaal niet naar uit. Kijk maar naar de lucht.' De lach week niet van haar gezicht.

'Het was net in het nieuws. En ze zeiden dat de vorstperiode voorlopig aanhoudt.' Het meisje stond half afgewend. Frieda zag het silhouet van haar opspringend profiel vergroot afgetekend op het lichtgrijze paneel. Net een van de schaduwfiguren die Jacob voor de kinderen op de muur toverde; hij was daar heel goed in, zijn handen maakten wat ze riepen.

'Ik heb al zo veel strenge winters achter de rug. Deze kom ik ook nog wel door.' Ze wuifde met haar hand om aan te geven dat het onderwerp haar niet beviel en tegelijk zag ze een winters park, bevroren vijvers waarop het krioelde van de schaatsers, Jacob daartussen met de kinderen achter zich aan, naar haar zwaaiend als ze langskwamen. Ze zwaaide terug, probeerde in het gewoel zo lang mogelijk hun witte mutsen te blijven volgen.

'Niemand gaat er vandaag uit, mevrouw Borgstein. Blijft u maar lekker binnen,' zei Gerrie voor ze de deur achter zich sloot.

Frieda keek naar haar hand, die slap vanuit de pols heen en weer bewoog. De beweging verbaasde haar. Ze pakte de theepot, schonk in en begon traag een boterham te smeren. Pas toen ze hem in blokjes had gesneden merkte ze dat ze geen beleg had genomen. In de weer met de doorzichtige, aan elkaar klevende plakjes kaas, rook ze de geur van vers brood en gebakken eieren - de zon scheen door het keukenraam en wierp lichtvlekken op de volle ontbijttafel, het rood-wit geblokte kleed; ze praatten door elkaar, Leo en Olga over school, Jacob over kantoor, hij had een drukke dag, zou toch proberen op tijd thuis te zijn. Ze sloot even haar ogen om ze dichterbij naar zich toe te halen, legde het mes neer, schoof het bord van zich af, leunde achterover.

5. Geef met één woord aan wie Jacob, Gerrie, Leo en Olga zijn. Dus bijvoorbeeld: Jacob, grootvader. [2p]
6. Welke bewering is waar als het gaat om het aspect tijd in dit fragment? [1p]
A het fragment verloopt chronologisch
B in het fragment zitten flashbacks
C in het fragment zit een flashforward
7. Waarnaar of naar wie verwijst het onderstreepte in de laatste zin? [1p]
8. Van welke vertelwijze is er hier sprake? [1p]
9. En van wat voor perspectief? [1p]

Lees onderstaand tekstfragment en beantwoord de vragen 10 t/m 12.

Dit beeld was haar genoeg, en jaar in jaar uit had ze de dag in stilte voorbij laten gaan. Pas nu vond ze dat wat ze bereikt had gevierd mocht worden. De directrice was het met haar eens geweest toen ze het ter sprake bracht. 'Natuurlijk, mevrouw Borgstein. Daar moet u iets aan doen. En daar zullen wij iets aan doen.' Met haar voorhoofd bijna tegen de ruit keek ze omlaag. De straatverlichting brandde nog, hoewel over de daken van de lage huizen de zon al een dunne koperglans legde. Er kwam een auto van de gemeente aanrijden, die een scherpe zwenking maakte en aan de overkant stopte.

Ze zette haar bril op, trok de blocnote naar zich toe en begon te cijferen. Achter de notities die ze al gemaakt had vulde ze bedragen in en telde ze op om te zien wat ze ongeveer moest uitgeven. Haar hartstocht voor het maken van berekeningen had haar nooit verlaten. Als ze vroegen waarom ze het deed zei ze dat het haar geest lenig hield. Ook ditmaal volstond ze niet met het afsluiten van haar boodschappenlijstje. Vermenigvuldigingen, delingen met een staart, zelfs vergelijkingen ontstonden - een woud van getallen, waarin ze zichzelf verloor.

10. Welke drie motieven vind je terug in dit fragment? Noteer per motief waarom je vindt dat dit een belangrijke bouwsteen van het verhaal is. [6p]

11. Waarom wilde Frieda Borgstein haar verjaardag nooit vieren? [2p]

12. Verklaar Frieda's passie voor cijfers en berekeningen maken. [2p]

Lees onderstaand tekstfragment en beantwoord de vragen 13 t/m 17.

'Als het haar maar niet te veel wordt allemaal.'

'Hoe kom je daarbij? Aan dat bezoek zal ze zich niet storen. Dat doet niemand.'

'Nee, maar onwillekeurig...'

'Ze kunnen wat hebben, Bien, zeker mevrouw Borgstein.'

'Je weet het nooit.' Ze wist niet waarom ze dit zei; ze had het graag meteen afgeklopt op het ongeverfde hout onder Rena's bureau, maar ze vond het te gek om daarvoor terug te lopen en verliet het kantoor.

Rena van Straten had de laatste opmerking van Bien Hijmans genegeerd. Het ging goed, ondanks de strenge winter. Niemand was ernstig ziek geworden en in geen maanden hadden ze een sterfgeval gehad. De bezoekers kregen een schoolvoorbeeld van progressieve bejaardenzorg te zien. Gedecideerd nam ze een stapel mappen van haar bureau, liep ermee naar de archiefkast die tegen de muur naast het raam stond en ving daarbij terloops het beeld op van een grijze auto waar twee mannen omheen scharrelden.

13. Geef aan wie Bien Hijmans en Rena van Straten zijn. [2p]

14. Waarom voeren de twee dames dit gesprek? [2p]

15. Waarom wil Bien iets afkloppen op ongeverfd hout? [1p]

‘... en in geen maanden hadden ze een sterfgeval gehad. De bezoekers kregen een schoolvoorbeeld van progressieve bejaardenzorg te zien.’ Waarom bedenkt Rena van Straten dit bij zichzelf?

16. Geef twee redenen aan waarom wij hier als lezers anders over denken. [2p]

17. Hoe kun je deze zin noemen: ‘... ving daarbij terloops het beeld op van een grijze auto waar twee mannen omheen scharrelden’? [1p]

- A een flashback
- B een tijdsprong
- C een vooruitwijzing
- D een motto

Beantwoord nu vier algemene vragen over ‘Het bittere kruid’.

18. ‘Het bittere kruid’ verwijst naar ... [1p]

- A de kruiden die Joden eten op Seideravond om de slavernij in Egypte te herdenken.
- B het leed dat de het gezin in dit verhaal nog te wachten staat.
- C zowel antwoord A als B.

19. De ondertitel van ‘Het bittere kruid’ luidt ‘een kleine kroniek’. Waarom is dit een passende ondertitel? Kies het antwoord dat NIET van toepassing is. [1p]

- A Het is maar een kort verhaal, dus vandaar een ‘kleine’ kroniek.
- B Vanwege de mooie alliteratie.
- C Het verhaal is chronologisch verteld.
- D ‘Kleine’, omdat het een voorbeeld is van wat één gezin is overkomen, terwijl we nu weten dat het talloze families is overkomen.
- E Omdat er sprake is van een ‘vertellende ik’.

20. Het motto bij ‘Het bittere kruid’ luidt: ‘Er rijdt door mijn hoofd een trein vol joden, ik leg het verleden als een wissel om ...’ Leg dit motto uit in relatie tot het boek. [4p]

21. Het motto is door Bert Voeten geschreven. Wie is dit? [1p]

- A een dichter die veel over de oorlog heeft geschreven
- B een buurjongen van Marga Minco voor de oorlog
- C de echtgenoot van Marga Minco
- D een overlevende van het kamp waarin Marga Minco’s ouders hebben gezeten

Beantwoord nu vier algemene vragen over Marga Minco’s werk.

22. De stijl van Marga Minco wordt vaak als sober getypeerd. Leg dit uit en gebruik twee voorbeelden uit eender welk fragment hierboven. [4p]

23. Ook roemt men de 'dramatische ironie' in haar verhalen. Leg uit wat hiermee bedoeld wordt en geef zowel voor 'Het bittere kruid' aan om welke dramatische ironie het gaat. [4p]
24. De thematiek is in het hele oeuvre van Minco vaak eender. Leg deze thematiek uit. [2p]
25. Kun je de twee door jou gelezen werken autobiografisch noemen? Geef aan waarom. [2p]

Lees nu het korte verhaal 'Het adres' van Marga Minco uit 1959 en beantwoord de vragen 26 t/m 32.

Het adres

'Kent u me nog?' vroeg ik.

De vrouw keek mij onderzoekend aan; ze had de deur op een kier geopend.

Ik kwam dichterbij en ging op het stoepje staan.

'Nee, ik ken u niet.'

'Ik ben de dochter van mevrouw S.'

Ze hield haar hand om de deur alsof ze wilde beletten dat hij verder open zou gaan. Haar gezicht verried geen enkel teken van herkenning. Ze bleef me zwijgend aankijken.

Misschien heb ik me vergist, dacht ik, misschien is ze het niet. Ik had haar maar één keer vluchtig gezien en dat was jaren geleden. Het was best mogelijk dat ik op een verkeerde bel had gedrukt. De vrouw liet de deur los en deed een stap opzij. Ze had een groen gebreid vest aan. De houten knopen waren door het wassen iets verbleekt. Ze zag dat ik naar het vest keek en verschool zich weer half achter de deur. Maar ik wist nu dat ik goed was.

'U hebt mijn moeder toch gekend?' vroeg ik.

'Ben je teruggekomen?' zei de vrouw. 'Ik dacht dat er niemand teruggekomen was.'

'Alleen ik.' Achter haar in de gang ging een deur open en dicht. Er kwam een mufte lucht naar buiten.

'Het spijt me, ik kan niets voor u doen.'

'Ik ben speciaal met de trein hier naar toe gekomen. Ik had u even willen spreken.'

'Het schikt me nu niet,' zei de vrouw, 'ik kan u niet ontvangen. Een andere keer.' Ze knikte en sloot behoedzaam de deur, alsof er in huis niemand gestoord mocht worden.

Ik bleef nog even op de stoep staan. Het gordijn voor het erkerraam bewoog. Iemand gluurde naar mij en zou straks vragen wat ik moest. 'Och niets,' zou de vrouw zeggen, 't was niets.'

Opnieuw keek ik naar het naambordje. 'Dorling' stond er, met zwarte letters op wit emaille. En op de stijl, iets hoger, het nummer. Nummer 46.

Terwijl ik langzaam terugliep naar het station, dacht ik aan mijn moeder, die mij jaren geleden eens het adres gegeven had. Het was in de eerste helft van de

oorlog geweest. Ik kwam voor een paar dagen thuis en het viel me dadelijk op dat er in de kamers het een en ander veranderd was. Ik miste allerlei dingen. Mijn moeder verbaasde zich erover dat ik het zo gauw gemerkt had. Daarop vertelde ze mij over mevrouw Dorling. Ik had nog nooit van haar gehoord, maar zij bleek een oude kennis van mijn moeder te zijn die ze in geen jaren had gezien. Ze was plotseling komen opdagen en had de kennismaking hernieuwd. Sindsdien kwam ze geregeld.

'Tedere keer als ze hier weggaat neemt ze iets mee naar huis,' zei mijn moeder. 'Al het tafelzilver heeft ze in één keer meegenomen. En dan de antieke borden die daar hingen. Met die grote vazen heeft ze erg moeten sjouwen, en ik ben bang dat ze van het serviesgoed spit in haar rug heeft gekregen.' Mijn moeder schudde meewarig het hoofd. 'Ik zou het haar nooit hebben durven vragen. Ze heeft het me zelf voorgesteld. Ze stónd er zelfs op. Ze wil al mijn mooie dingen redden. Als we hier weg moeten, zullen we alles kwijtraken, zegt ze.'

'Hebt u met haar afgesproken dat ze alles bewaart?' vroeg ik.

'Alsof dat nodig is,' riep mijn moeder uit. 'Het zou gewoon een belediging zijn, zoiets af te spreken. En denk 'ns aan het risico dat ze loopt, telkens als ze met een volle koffer of tas onze deur uitgaat!'

Mijn moeder scheen te merken dat ik niet geheel overtuigd was. Ze keek me verwijtend aan en daarna spraken we er niet meer over.

Ik was intussen bij het station gekomen, zonder al te veel op de weg te hebben gelet. Voor het eerst sinds de oorlog liep ik weer door de bekende wijken, maar ik zou niet verder gaan dan noodzakelijk was. Ik wilde mezelf niet kwellen met de aanblik van straten en huizen vol herinneringen aan een dierbare tijd. In de trein terug, zag ik mevrouw Dorling weer voor me, zoals ik haar de eerste keer had ontmoet. Het was de morgen na de dag dat mijn moeder mij over haar verteld had.

Ik was laat opgestaan en de trap afkomend zag ik dat mijn moeder juist iemand uitliet. Een vrouw met een brede rug.

'Daar is mijn dochter,' zei mijn moeder. Ze wenkte naar mij.

De vrouw knikte en nam de koffer op die onder de kapstok stond. Ze droeg een bruine mantel en een vormeloze hoed.

'Woont ze ver?' vroeg ik, toen ik had gezien hoe moeizaam ze met de zware koffer het huis uit ging. 'In de Marconistraat,' zei mijn moeder. 'Nummer 46. Onthoud het maar.'

Ik had het onthouden. Ik had alleen erg lang gewacht met er naar toe te gaan. De eerste tijd na de bevrijding interesseerde ik me helemaal niet voor al die opgeborgen boel, en natuurlijk kwam er ook iets van angst bij. Angst om geconfronteerd te worden met dingen, die behoord hadden tot een verband dat niet meer bestond; die opgeborgen waren in kisten en dozen en vergeefs wachtten tot ze weer op hun plaats gezet zouden worden; die het al die jaren hadden uitgehouden omdat het 'dingen' waren.

Maar langzamerhand werd alles weer normaal. Er was brood dat steeds lichter van kleur werd, er was een bed waar je onbedreigd in kon slapen, een kamer met een uitzicht waar je iedere dag meer aan gewend raakte. En op een dag merkte ik

dat ik nieuwsgierig werd naar al de eigendommen die nog op het adres moesten zijn.

Ik wilde ze zien, aanraken, herkennen.

Na mijn eerste vergeefse bezoek aan het huis van mevrouw Dorling, besloot ik het een tweede keer te proberen.

Het was nu een meisje van een jaar of veertien dat mij open deed. Ik vroeg of haar moeder thuis was.

'Nee,' zei ze, 'mijn moeder is even een boodschap doen.'

'Dat hindert niet,' zei ik, 'ik wacht wel op haar.'

Ik volgde het meisje door de gang. Naast een spiegel hing een ouderwets chanoeka-ijzer. Wij hadden het nooit gebruikt omdat het veel omslachtiger was dan een kandelaar.

'Wilt u niet gaan zitten?' vroeg het meisje. Ze hield de kamerdeur open en ik ging langs haar naar binnen. Geschrokken bleef ik staan. Ik was in een vertrek dat ik kende en niet kende. Ik bevond mij temidden van dingen die ik terug had willen zien, maar die mij in de vreemde atmosfeer beklemden. Of het kwam door de smakeloze manier waarop alles gerangschikt was, door de lelijke meubels of de benauwde lucht die er hing, weet ik niet, maar ik durfde nauwelijks meer om me heen te kijken.

Het meisje verschoof een stoel. Ik ging zitten en staarde op het wollen tafelkleed. Ik raakte het voorzichtig aan. Ik wreef erover. Mijn vingers werden warm van het wrijven. Ik volgde de lijnen van het patroon. Ergens aan de rand moest een brandgaatje zitten, dat nooit hersteld was.

'Mijn moeder zal zó wel komen,' zei het meisje. 'Ik had al thee voor haar gezet. Wilt u een kopje?'

'Graag.' Ik keek op. Het meisje zette kopjes klaar op de theetafel. Ze had een brede rug. Net als haar moeder. Ze schonk thee uit een witte pot. Alleen om het deksel zat een goud randje, herinnerde ik me. Ze deed een doosje open en nam er lepeltjes uit. 'Een mooi doosje is dat.' Ik hoorde mijn eigen stem. Het was een vreemde stem. Alsof elk geluid in deze kamer een andere klank kreeg.

'Hebt u er verstand van?' Ze had zich omgedraaid en bracht me mijn thee. Ze lachte. 'Mijn moeder zegt dat het antiek is. We hebben nog veel meer.' Ze wees de kamer rond. 'Kijkt u maar eens.'

Ik hoefde haar hand niet te volgen. Ik wist welke dingen ze bedoelde. Ik keek alleen naar het stilleven boven de theetafel. Als kind had ik altijd zo'n trek gehad in de appel die op het tinnen bord lag.

'We gebruiken het overal voor,' zei ze. 'We hebben wel eens gegeten van de borden die daar aan de muur hangen. Ik wou het zo graag. Maar het was heel gewoon.'

Aan de rand van het tafelkleed had ik het brandgaatje gevonden. Het meisje keek mij vragend aan.

'Ja,' zei ik, 'je raakt aan al die mooie dingen in huis gewend, je kijkt er haast niet meer naar. Je merkt het pas wanneer er eens iets weg is, omdat het gerepareerd moet worden, of omdat je het uitgeleend hebt, bijvoorbeeld.'

Weer hoorde ik de onnatuurlijke klank van mijn stem en ik vervolgde: 'Ik herinner me dat mijn moeder mij eens vroeg of ik haar wilde helpen met zilver poetsen. Het is al heel lang geleden en ik zal me die dag waarschijnlijk verveeld hebben, of misschien moest ik thuis blijven omdat ik ziek was geweest, want ze

had het me nog nooit gevraagd. Ik vroeg haar welk zilver ze bedoelde en ze antwoordde me verbaasd, dat ze het natuurlijk over de lepels, vorken en messen had. En dat was nu het vreemde, ik wist niet dat de voorwerpen, waar we iedere dag mee aten, van zilver waren.'

Het meisje lachte weer.

'Ik wed dat jij het ook niet weet.' Ik keek haar strak aan.

'Waar we mee eten?' vroeg ze.

'Nu, weet je het?'

Ze aarzelde. Ze liep naar het buffet en wilde een la opentrekken. 'Ik zal eens kijken. Het ligt hier in.'

Ik sprong op. 'Ik vergeet mijn tijd. Ik moet mijn trein nog halen.'

Ze stond met haar hand aan de la. 'Had u niet op mijn moeder willen wachten?'

'Nee, ik moet weg.' Ik liep naar de deur. Het meisje trok de la open.

'Ik vind het wel.' Toen ik door de gang liep hoorde ik het gerinkel van lepels en vorken.

Op de hoek van de straat keek ik omhoog naar het naambordje. Marconistraat stond er. Ik was op nummer 46 geweest. Het adres was goed. Maar nu wilde ik het niet langer onthouden. Ik zou er niet meer heen gaan, want de voorwerpen die in je herinnering verbonden zijn met het vertrouwde leven van vroeger, verliezen eensklaps hun waarde wanneer je ze, uit hun verband gerukt, terugziet in een vreemde omgeving. En wat zou ik ermee moeten doen op een kleine huurkamer, waar langs de ramen nog de flarden hingen van verduisteringspapier en in de smalle tafella niet meer dan een handvol eetgerei paste?

Ik nam mij voor het adres te vergeten. Van alle dingen die ik vergeten moest, zou dát me het gemakkelijkst vallen.

Uit: MARGA MINCO, De andere kant. Verhalen. Bert Bakker (1959).

26. Het verhaal begint: [1p]

A ab ovo

B in medias res

C post rem

27. Welke bewering is waar? [1p]

A 'Het bittere kruid' en 'De val' beginnen op dezelfde wijze als 'Het adres'.

B Alleen 'Het bittere kruid' begint op dezelfde wijze als 'Het adres'.

C Alleen 'De val' begint op dezelfde wijze als 'Het adres'.

28. Hoe zou je het thema van dit verhaal formuleren? [3p]

29. Waarom vindt de ik-figuur dat haar eigen stem zo raar klinkt als ze in gesprek is met het meisje? Leg een verband met het thema van dit verhaal. [2p]

30. Waarom wil de ik-figuur het adres graag vergeten, terwijl ze het juist al die tijd onthouden heeft? [2p]

31. Is er sprake van een open of een gesloten einde? Leg uit waarom je dat vindt. [2p]

32. Schrijf een recensie over 'Het adres' van ongeveer 400 woorden waarin je je mening geeft over dit verhaal. Gebruik hierbij minimaal vier literaire argumenten en minimaal vier literaire begrippen. Betrek ook je leeservaringen van 'Het bittere kruid' en/of 'De Val' erbij en sluit af met een leesadvies. [30p]

Lees nu onderstaand artikel en beantwoord de vragen 33 t/m 38.

P.C. Hooftprijs voor Marga Minco in 2019

1 Hoezeer Minco's verhalen de werkelijkheid soms dekken, kwam vorig jaar op schokkende wijze aan het licht in verband met de toekenning aan Marga Minco van de P.C. Hooftprijs. Gillis Dorleijn, voorzitter van de stichting die deze hoge literaire onderscheiding uitreikt, bleek namelijk een kleinzoon van de gehate 'bewariër' mevrouw Dorling (in werkelijkheid Dorleijn) uit Minco's bekroonde novelle *Het adres*. Aan het begin van de oorlog had mevrouw Dorleijn zich (nogal gretig) ontfermd over de spullen van Minco's ouders. Toen zij zich na de oorlog als enige overlevende van de familie meldde op het adres van de Dorleijns om haar bezittingen op te halen, werd haar de deur gewezen.

2 "Hij kan er niets aan doen", was Minco's reactie nadat ze met ongeloof en schrik de naam van de P.C. Hooft-voorzitter had vernomen. Maar ook al treft hem geen enkele blaam, een feestelijke bijeenkomst met de nazaat van de mensen die botweg hadden geweigerd haar de bezittingen van haar vermoorde familie terug te geven, kon de laureaat niet opbrengen.

3 Besloten werd *Het adres* te herdrukken in een speciale uitgave bij de P.C. Hooftprijs. Jessica Voeten opent deze spraakmakende publicatie met een reconstructie van de feiten op basis van een ambtelijk dossier uit 1946. Daaruit blijkt dat de familie Dorleijn toestemming kreeg van officiële instanties om de herhaalde verzoeken van Marga Minco tot teruggave van haar rechtmatige eigendommen niet te honoreren.

4 Gillis Dorleijn liet weten geschokt te zijn over het hem tot dan toe onbekende gedrag van zijn grootouders. Het had hem en de overige kleinkinderen sprakeloos gemaakt, schreef hij in een waardige bijdrage aan de bundel. Voor de uitreiking van de prijs, thuis bij de schrijfster in de Tweede Oosterparkstraat, meldde hij zich af "wegens familieomstandigheden".

5 Marga Minco noemde de houding van Dorleijns grootouders in *NRC Handelsblad* exemplarisch voor de naoorlogse periode. Gevraagd naar haar huidige gevoelens voor deze en soortgelijke harteloze mensen, antwoordde zij: 'Ik kan het ze moeilijk nu nog kwalijk nemen. Ik vond dat ik er niet in moest blijven hangen. En er is nadien zo veel gebeurd. Het leven gaat door.'

Uit: Etty, E. (2020). *De eeuw van Marga Minco*. 'Omdat ik het overleefd heb, schrijf ik.' Geraadpleegd op 7 juni 2020, van <https://onsamsterdam.nl/de-eeuw-van-marga-minco-omdat-ik-het-overleefd-heb-schrijf-ik>

33. Leg een verband tussen mevrouw Dorleijn uit alinea 1 en mevrouw Dorling uit 'Het adres'. Welke overeenkomsten zie je? [2p]
34. Waarom staat 'nogal gretig' tussen haakjes? [1p]
A Omdat de schrijfster van deze tekst dit zelf interpreteert
B Omdat we dat niet zeker weten
C Omdat dit een toevoeging is die je weg kunt laten
D Omdat het een bijzaak is
35. Waarom is er besloten om 'Het adres' te herdrukken in een speciale uitgave? [1p]
A Omdat dit een mooi verhaal is dat goed past bij het karakter van de P.C. Hooftprijs.
B Omdat dochter Jessica Voeten graag aan Gillis Dorleijn wilde uitleggen wat voor schandalige dingen zijn grootouders hadden gedaan.
C Omdat er toch al ophef was over dit toeval en het dus een mooie gelegenheid was om het verhaal achter 'Het adres' te vertellen aan een groot publiek.
D Omdat het gedrag van de grootouders van Gillis Dorleijn exemplarisch was voor velen.
36. Leg uit hoe het komt dat Marga Minco en Gillis Dorleijn elkaar nooit ontmoet hebben. Baseer je antwoord op alinea 2 en 4. [2p]
37. Geef je mening over het excuus dat Gillis Dorleijn gaf om niet naar de uitreiking te komen. Waarom vind je het wel/niet goed dat hij thuis is gebleven? Gebruik 20 tot 50 woorden voor je antwoord. [5p]
38. Leg een verband tussen alinea 5 en de laatste twee zinnen van 'Het adres'. [2p]

Lees nu onderstaand artikel en beantwoord de vragen 39 t/m 43.

Inleven is herdenken: de verhalen over de Holocaust moeten we blijven vertellen

1 Als puber vond ik de oorlog iets van horen zeuren. Als de volwassenen weer eens op verjaardagen, gezellig drinkend, begonnen op te bieden over doorstane verschrikkingen. Op een fiets met houten banden op strooptocht bij de boeren, waarna fiets en eten werden ingepikt door een rotmof. Keiharde hompen brood eten, met prut van suikerbieten – als je geluk had.

2 Een paar ooms hadden meegevochten in de eerste oorlogsdagen. Een ander vertelde tot gekmakens toe zijn heldenverhaal over de overval op een bonnenkantoor. Wij gaapten en rolden met onze ogen. Dit was toch verschrikkelijk lang geleden? Wel dertig jaar! Trouwens, ze leefden allemaal nog, die ouwen met hun bierbuiken, schuine moppen en Opels Kadett. Zo erg kon het niet geweest zijn.

3 Dat het verschrikkelijker kon, wist ik wel. Ook daarom hoorde ik liever geen oorlogsverhalen. Een vriendinnetje had geen grootouders meer. Vermoord, zei ze, in de gaskamers. Dat huiveringwekkende woord gebruikte mijn moeder ook weleens, samen met het woord 'Joden'. Alsof je dat gewoon kon zeggen! Ik duwde iedere gruwelgedachte snel weg.

4 Dat veranderde pas toen ik, verplicht voor school, *Het achterhuis* las, het dagboek van Anne Frank. En kort daarna *Het bittere kruid* van Marga Minco. Mijn desinteresse sloeg om in paniek: dit konden mensen, heel gewone mensen, anderen aandoen. Ze konden je zomaar je leven afpakken omdat je geloof, ras of ideeën hun niet aanstonden. Kinderen zoals ik, zoals Anne, zouden nooit meer fietsen, zwemmen, ijsjes eten of naar de film gaan. Nooit meer verliefd zijn. Ze moesten dood.

5 Het was van een niet te vatten wreedheid. Was dit echt gebeurd? En daarna leefde iedereen gewoon door? Nee hoor, met jou gebeurt dat niet, schatje, zeiden mijn ouders. Maar waarom die anderen wel?

6 De Tweede Wereldoorlog is nu bijna tachtig jaar geleden, lang niet lang genoeg geleden om erover te zwijgen. Wat mij betreft zetten we er juist een tandje bij met herdenken. Dus geen thema als 'kiezen in vrijheid' op 4 en 5 mei, gelinkt aan het kiesrecht en de verkiezingen, hoe belangrijk ook. Deze meidagen hebben al een groots thema: de oorlog van '40-'45. Dat is genoeg. Laten we op 4 mei deze doden herdenken, de mensen die sneuvelden of die vermoord werden, door een stel krankzinnigen, door onmenselijke met macht. Niet al die andere slachtoffers van missies of oorlogen elders, geef die een eigen herdenking. Iedereen herdenken is niemand herdenken.

7 Het is zo kort geleden. De Holocaust is het nog verse bewijs van het kwaad dat we kennelijk in ons hebben. Het is ons morele ijkpunt en dat blijft het. Nog altijd leven er stokoude mensen die als kind in een kamp hebben gezeten, hun ouders nooit terugzagen of na de oorlog terugkwamen in een leeggeroofd huis. Die verhalen moeten we blijven vertellen, ook aan gapende, met de ogen rollende pubers.

8 Lees Anne Frank met kinderen, thuis en op school. Zij is geen vaal bidprentje, haar dagboek is niet sleets. Het is juist schokkend hoe fris haar verhaal nog is, hoe levend haar stem, hoe bakkig haar karakter, hoe vilein haar observaties. Alleen inleven is herdenken.

Truijens, A. (2019, 3 mei). Inleven is herdenken: de verhalen over de Holocaust moeten we blijven vertellen. *de Volkskrant*

39. In de inleiding maakt de auteur gebruik van: [1p]
A een vergelijking en een aanleiding
B een aanleiding en een voorbeeld
C een anekdote en een vergelijking
D een aanleiding en een stelling
40. Hoe komt het dat de auteur eerst geen oorlogsverhalen wilde horen en later wel? Baseer je antwoord op alinea's 3 t/m 5. [2p]
41. Vat alinea 6 samen. Neem in je samenvatting het standpunt over de herdenking op en de twee zaken waar de auteur bezwaar tegen heeft. Gebruik maximaal 30 woorden. [4p]
42. Waarom vindt de auteur dat we de oorlogsverhalen moeten blijven vertellen, 'ook aan gapende, met de ogen rollende pubers'? [1p]
A Omdat de Holocaust het nog verse bewijs van het kwaad is dat we kennelijk in ons hebben.
B Omdat er nog altijd stokoude mensen leven die als kind in een kamp hebben gezeten.
C Omdat alleen inleven herdenken is.
D Omdat pubers deze verhalen ook moeten horen.
43. Deze tekst is een: [1p]
A een betoog met beschouwende elementen
B een betoog met activerende elementen
C een beschouwing met overtuigende elementen
D een beschouwing met activerende elementen
44. De hoofdgedachte van deze tekst kunnen we als volgt omschrijven: [2p]
A We moeten de verhalen over de Holocaust blijven vertellen, omdat pubers anders nooit wakker geschud zullen worden.
B We moeten de verhalen over de Holocaust blijven vertellen, omdat die ervoor kunnen zorgen dat we niet vergeten dat de mens tot vreselijke dingen in staat is.
C We moeten blijven herdenken op 4 mei, want er zijn nog steeds overlevenden van de Holocaust.
D We moeten op 4 mei alleen de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog herdenken, want dat zijn er al genoeg.